

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ (КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ)¹

Н.В. Стецюк

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного та міжнародного права Львівського державного університету внутрішніх справ

Аналізуються питання особливостей формування новітньої української діаспори, місця та ролі в цьому процесі українських трудових мігрантів, а також необхідності зміни державної політики щодо українців, які проживають за її межами.

Ключові слова: глобалізація, незворотні кліматичні зміни, українська діаспора, трудові мігранти, Конституція України

N.V. Stetsyuk. Particularities of modern Ukrainian diaspora formation (constitutional and legal aspects)

The matters of particularities of modern Ukrainian diaspora formation, the place and role of Ukrainian migrant workers in this process, as well as the need to change the state policy with regard to Ukrainians living abroad are analysed.

Keywords: globalization, irreversible climatic changes, Ukrainian diaspora, migrant workers, the Constitution of Ukraine.

1. Відновлення державної незалежності українського народу в 1990-91 рр. об'єктивно мало привести до кардинального покращення його життя в різних суспільних сферах. Зокрема, мали б активізувати процеси зміцнення національної єдності українського народу, акумуляція всіх його «здорових сил» для розбудови Української держави, цивілізованого вирішення питання співпраці останньої із українцями, які проживали за її межами. Адже, приймаючи Декларацію про державний суверенітет України (16.07.1990), Верховна Рада Української РСР проголосила «державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах», при цьому, окремо зазначалося, що «Українська РСР здійснює захист і охорону національної державності українського народу /.../ регулює імміграційні

¹ ***Стецюк Н.В. Особливості формування новітньої української діаспори (конституційно-правові аспекти).*** - В зб.: Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: Матеріали доповідей, диспутів і повідомлень учасників IV-го Всеукраїнського столу Львів м.Львів, 7 грудня 2018 р./ Забзалюк Д.Є. (відповідальний за випуск), Яремчук В.Д. (укладач)/ Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів : ПП «Видавництво «БОНА», 2018. – С.155-158.

процеси /.../ виявляє турботу і вживає заходів щодо охорони і захисту інтересів громадян Української РСР, які перебувають за межами р Республіки»[1]. Ці принципові положення нашли своє відображення та, певним чином, продовження в нормах прийнятої 28 червня 1996 року Конституції України. Зокрема, статтями 11 та 12 Конституції України встановлювалося, що «держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури /.../ дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави». При цьому, самі засади регулювання міграційних процесів мали б встановлюватися виключно законами України (п.10 ч.1 ст. 92 Конституції України).[2] Згодом, Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про закордонних українців» (2004), відповідно до якого, «Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з батьківщиною та поверненню їх в Україну».[3]

2. Прийнятті нормативно-правові документи, а також створення на їх основі Національної комісії з питань закордонних українців (при Кабінеті Міністрів України) та законодавче закріплення статусу закордонного українця)[3], як відомо, не привело до процесу масового повернення українців на свою історичну Батьківщину. Натомість, починаючи із першої половини 90-тих років минулого століття в пошуках праці з належною оплатою до країн ближнього і дальнього зарубіжжя почала виїзжати значна кількість громадян України. Економічні труднощі та політична нестабільність в Україні сприяли набранню цим процесом масового характеру. Свою працю все більше і більше громадян України знаходили в Італії, Іспанії, Польщі, Португалії, Росії, Чехії та інших європейських країнах. При цьому, значна частина громадян України поступово переходила із режиму короткотермінових (сезонних) робіт на більш-менш постійні форми працевлаштування. Все це разом фактично привело до того, що протягом двох останніх десятиліть в країнах Центральної та Західної Європи витворилася новітня українська діаспора.

3. Новітня українська діаспора в країнах Центральної та Західної Європи за своєю природою суттєво відрізняється від т.з. попередніх «хвиль української

еміграції». І хоч в її основі лежать також питання соціально-економічного характеру (так як, з рештою, це мало місце і на поч. ХХ-го ст. - т.з. «перша хвиля» української еміграції), новітня українська еміграція має місце у умовах існування незалежної Української держави. Саме остання обставина відіграла свою негативну роль в процесі «порозуміння» між новітньою (трудовою за своїм характером) діаспорою та її попередницею, яка за своєю природою була більше політичною, ніж соціально-економічною.

4. Масовий виїзд громадян України за кордон в пошуках краще оплачуваної праці, окрім економічних проблем, виявив і цілу низку проблем соціального характеру, а місцями – і політичного. Так, з часом довготривале перебування за кордоном одного із подруж'їв (а за певних обставин, часто це була саме дружина, а не чоловік) – породило проблеми проживання малолітніх дітей в т.з. неповних сім'ях саме за відсутності мами. Останнє, за твердженнями спеціалістів, особливо негативно впливає на психічний стан дитини, породжує в ній різні комплекси тощо. В політичному плані, наприклад, виникли проблеми пов'язані із повноцінною реалізацією громадянами України, які перебувають за кордоном, свого виборчого права. Адже, вони на парламентських (пропорційно-мажоритарних) виборах в силу певних політичних маніпуляцій мають можливість обирати тільки народних депутатів по загальнодержавному багатомандатному виборчому округу. Натомість друга частина таких виборів (обрання народних депутатів у одномандатних виборчих округах) – залишаються поза їхньою участю».[4]

5. Прийняттям Закону України «Про зовнішню трудову міграцію» (2015) було зроблено спробу «впорядкувати» правові та організаційні засади державного регулювання зовнішньої трудової міграції та соціального захисту громадян України за кордоном (трудових мігрантів) і членів їхніх сімей. При цьому, законодавцем вперше було визнано, як факт наявності самих явищ «зовнішньої трудової міграції» та «трудового мігранта», так і тих значних проблем, які стосуються трудових мігрантів і членів їхніх сімей. Зовнішня трудова міграція визначена законодавцем, як переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної

діяльності в державі перебування. А сам, трудовий мігрант, як громадянин України, який здійснював, здійснює або здійснюватиме оплачувану діяльність у державі перебування, не заборонену законодавством цієї держави. [5]

6. Питання захисту прав українських трудових мігрантів, а також членів їхніх сімей турбують не тільки органи державної влади та вищих посадових осіб держави. Вони є центрі уваги найрізноманітніших політичних, культурних та релігійних організацій. Зокрема, Українською Греко-Католицькою Церквою протягом останніх років було проведено декілька спеціальних заходів (форумів). Останній, зокрема, був організований в Римі 5-7 жовтня 2018 року та присвячувався питанням долі дітей та молоді української трудових мігрантів. [6]

7. Вирішенню складних питань української зовнішньої трудової міграції має, насамперед, передувати зміна самого ставлення Української держави до проблем подолання бідності та зменшення безробіття в Україні. Звичайно, що такі складні питання не можуть розглядатися поза загально глобалізаційними процесами. Однак, українські національні інтереси повинні мати пріоритетне значення, в т.ч і в частині належного регулювання міграційних процесів. Останнє, як видається, має всі необхідні на сьогоднішній день конституційні підстави (ст.ст. 1, 3, 11, 12 та ін. Конституції України).

Література:

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1990.- № 31. Ст. 429.
2. Конституція України / Верховна Рада України: Офіц. вид. - Київ : Парламентське вид-во, 1996. – 104 с.
3. Про закордонних українців. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 25, ст.343.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 22 Закону України „Про вибори народних депутатів України“ стосовно рівномірного віднесення закордонних виборчих дільниць до всіх одномандатних виборчих округів, які утворюються на території столиці України - міста Києва // Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-12>.
5. Про зовнішню трудову міграцію. Закон України // Відомості Верховної Ради, 2015, № 49-50, ст.463.
6. Другий Форум мігрантів Української Греко-Католицької Церкви країн Центральної та Західної Європи «Діти і молодь в умовах творення новітньої української діаспори у Європі. Виклики і можливість для церкви» // Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://pmv.ugcc.org.ua/latest-news/item/829>